

LA INTRODUCCIÓ DE L'INFINITIU COMPLEMENT O ADJUNT A LA GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA: UNA PROPOSTA D'AVALUACIÓ¹

Joan Costa Carreras*

Resum

Els motius per emprendre aquest treball són que cal una avaluació de l'estandardització del català com a actuació de política lingüística pública i que l'anomenat *canvi de preposició davant d'infinitiu complement o adjunt* és un dels preceptes menys seguits de la normativa anterior a la GIEC (2016). Partint de la definició que Costa (2016b) fa del «marc de condicions sociolingüístiques favorables» i atès que la nova etapa d'estandardització que enceta la GIEC està tot just en la fase de codificació, és el moment de començar a avaluar aquesta fase. S'assumeix que la definició tan precisa com sigui possible del grup destinatari de la codificació faria molt menys desajustada la tasca d'avaluar el seu grau d'implantació. La hipòtesi del treball és que el protocol dissenyat per Costa (2016a) permetrà avaluar l'adequació de la codificació d'aquesta construcció i l'objectiu del treball, doncs, és avaluar quines condicions del protocol compleix aquesta codificació. Quant al marc teòric, l'anàlisi es farà en l'àmbit de la planificació de corpus. Metodològicament, ens cenyirem a l'anàlisi de les hipòtesis de Costa (2016a: § 3.1).

Paraules clau: planificació lingüística de corpus; avaluació de polítiques lingüístiques; codificació; gramàtica catalana; sintaxi.

THE INTRODUCTION OF THE INFINITIVE COMPLEMENT OR ADJUNCT IN THE GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA: AN EVALUATION PROPOSAL

Abstract

The grounds for this paper are that the standardisation of Catalan as a public language policy needs to be evaluated and that what is called the 'change in preposition before an infinitive complement or adjunct' is one of the less-implemented precepts of prescriptive grammar prior to the Gramàtica de la Llengua Catalana by the Institut d'Estudis Catalans (GIEC 2016). Based on the definition that Costa (2016b) provides of the 'framework of favourable sociolinguistic conditions' and given that the new stage of standardisation initiated by the GIEC is precisely in the codification phase, it is time to begin evaluating this phase. It is assumed that a definition of the codification target group which is as accurate as possible would make the task of evaluating its degree of implementation much more suitable. The paper's hypothesis is that the protocol designed by Costa (2016a) will allow assessing the appropriateness of the codification of this construction and so its objective is to evaluate which of the protocol's conditions this codification meets. Regarding the theoretical framework, the analysis will be carried out in the field of language-corpus planning. Methodologically, we will keep to analysis of Costa's hypotheses (2016a: § 3.1).

Keywords: Language corpus planning; language policy evaluation; codification; Catalan grammar; syntax.

¹ Hem d'agrair profundament a Xavier Vila la paciència i la clarividència amb què ha llegit i comentat més d'una versió d'aquest treball. Els defectes que hi resten són responsabilitat nostra.

* Joan Costa Carreras, professor al Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra i coordinador de l'equip de treball Avalnorm (avalnorm.wordpress.com), joan.costa@upf.edu

Article rebut el 25.10.2017. Avaluació cega: 22.01.2018. Data d'acceptació de la versió final: 09.05.2018.

Citació recomanada: COSTA CARRERAS, Joan. «La introducció de l'infinitiu complement o adjunt a la *Gramàtica de la llengua catalana*: una proposta d'avaluació». *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 69 (juny 2018), p. 154-175. DOI: [10.2436/rld.i69.2018.3052](https://doi.org/10.2436/rld.i69.2018.3052).

Sumari

1 Introducció

2 Un marc teòric per a l'avaluació de les propostes normatives

2.1 El model del «marc de condicions sociolingüístiques favorables»

2.1.1 Les condicions pertinents sobre la codificació de la norma

2.1.2 Grau d'idoneïtat del protocol de l'MCSF

2.2 La necessitat de definir el destinatari de la codificació

3 Objectiu del treball

4 Metodologia

5 Anàlisi de les dades

5.1 La codificació a la GIEC de la variable IICA

5.2 Idoneïtat de la codificació a la GIEC de la variable IICA seguint el protocol de Costa (2016a)

5.2.1 Codificació de la norma

5.2.2 Codificació adequada de cada pla lingüístic

5.2.3 Codificació del canal oral

5.2.4 Base científica de la codificació

5.2.5 Actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial

5.2.6 La variació estilística dins de la codificació

5.2.7 L'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació

5.2.8. Agilitat de la institució codificadora

5.2.9. Resum del grau de compliment de les condicions 5.2.2-5.2.8 del protocol MCSF

6 Comentari general de la idoneïtat de la descripció que fa la GIEC de la IICA al protocol de Costa (2016a)

Bibliografia

1 Introducció

L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va publicar el 2016 la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i la presidenta de la seva Secció Filològica (SF) va manifestar públicament la necessitat d'avaluar el grau d'implantació de la normativa en la presentació del monogràfic sobre aquest tema (Costa *et al.* 2015), cosa que comporta, entre altres actuacions, avaluar la gramàtica com a producte. El motiu principal per emprendre aquesta avaluació és que l'estandardització del català és una actuació de política lingüística sufragada amb diners públics i, per tant, ha de ser objecte d'una avaluació pel que fa a la seva eficiència. Nosaltres proposem una forma nova d'avaluació de la implantació: l'avaluació de la norma segons la seva adequació a un conjunt de condicions definides en el protocol del *marc de condicions sociolingüístiques favorables* (MCSF), presentat a Costa (2016a).

D'altra banda, Labèrnia (2015: 107) conclou que l'anomenada *presència o canvi de preposició davant d'infinitiu complement de verb* (per nosaltres, *introducció de l'infinitiu complement o adjunt*: IICA) és un dels preceptes menys seguits de la normativa anterior (Fabra 1933) a la GIEC, cosa que el mateix Pompeu Fabra ja constata, per exemple en incloure aquesta qüestió en el seu llibret *Les principals faltes de gramàtica* (1925: 30). En aquest article avaluem l'adequació a aquestes condicions de la norma proposada per la GIEC sobre aquesta prescripció.

2 Un marc teòric per a l'avaluació de les propostes normatives

2.1 El model del «marc de condicions sociolingüístiques favorables»

A Costa (2016a) es desenvolupa la unitat lèxica MCSF (Vila i Nogué 2007: 39), seguint sistemàticament els capítols del monogràfic de Pradilla (2011), sobre la «sociolingüística catalana», i les tres primeres fases de l'estandardització de Haugen (1983): selecció, codificació i difusió.² A Costa (2016b: 3) es defineix l'MCSF com a «conjunt de factors, condicions i decisions que permeten o afavoreixen l'ús d'una forma, unitat o estructura lingüística, en el context d'un procés d'estandardització». Atès que la nova etapa d'estandardització que va encetar la GIEC ha superat la fase de codificació, és el moment de començar a avaluar-la. Ho farem comprovant les 26 condicions i subcondicions del protocol de l'MCSF sobre la codificació de la norma relatives a la planificació del corpus.

L'anàlisi es farà en l'àmbit de la planificació de corpus, concretament amb la comprovació dels criteris de codificació establerts successivament per Lamuela (1995) —actualitzats a Costa (2007), arran dels criteris explicats per l'IEC per a l'elaboració de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2) i de la discussió amb nosaltres, per la qual cosa ens permetem de referir-nos-hi com els criteris de Lamuela i Costa (2002)— i Costa (2009: § 5.1), amb la reclassificació de Labèrnia (2010: 17-19). Aquests criteris esdevenen «condicions» (Costa 2016a) en el moment d'avaluar la idoneïtat d'una prescripció.

2.1.1 Les condicions pertinents sobre la codificació de la norma

2.1.1.1 Condicions pertinents sobre la codificació de la norma relatives a la planificació del corpus

2.1.1.1.1 Codificació de la norma

Cal plantejar-se quines condicions ha de complir la codificació per ser aplicable. Costa (2009) identifica els criteris de codificació aplicats per Fabra, que Labèrnia (2010: 17-19) classifica com segueix.

2.1.1.1.1.1 Criteris que facilitarien l'ús de la normativa (Costa 2012)

a) Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil,

² A Costa (2016b) ja es planteja la necessitat d'incorporar-hi l'anomenada *elaboració funcional*, ja que aquesta activitat també consisteix a proposar orientacions que s'haurien de seguir. D'altra banda, intervencions com el llenguatge no sexista contenen alhora indicacions de codificació i d'elaboració funcional. Una altra qüestió és si a l'IEC li correspon encarregar-se de les dues menes d'intervencions.

1. si en virtut del criteri de regularitat, es preferissin les formes més regulars gramaticalment;
2. si en virtut del criteri de l'homogeneïtat de paradigma, es preferissin les formes que corresponen a paradigmes més homogenis;
3. si en virtut del criteri d'intel·ligibilitat, es preferissin les formes que són fàcilment compreses; i
4. si en virtut del criteri d'acceptabilitat, es preferissin les formes que tenen un aspecte habitual.

b) Criteris d'aprenentatge

La preferència per les formes que plantegen menys problemes d'aprenentatge, en virtut del criteri de simplicitat, facilitaria l'ús de la normativa lingüística.³

c) Criteris sociolingüístics

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil si, en virtut del criteri d'acceptabilitat, es preferissin les formes que no tenen ni poden adquirir fàcilment connotacions incòmodes.⁴

d) Criteris d'anàlisi contrastiva

La preferència, en virtut del criteri d'analogia amb altres llengües, per les formes que presenten característiques anàlogues a les de les formes preferides dins de la tradició normativa de determinades llengües –preses com a model de llengües establertes– facilitaria l'ús de la normativa lingüística.⁵

e) Criteris de planificació de corpus

L'ús de la normativa lingüística seria més fàcil

1. si, en virtut del criteri d'avaluació de la prova d'ús de la implantació, s'adoptessin les formes proposades pels codificadors que arrelen entre els parlants durant el període d'experimentació;
2. si, en virtut dels criteris de garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent, s'adoptessin les formes proposades pels codificadors que no han donat lloc a problemes de pertinència estructural;
3. si, en virtut del criteri de funcionalitat prospectiva, es preferissin les formes que poden adquirir valor funcional més fàcilment;
4. si, en virtut del criteri de la funcionalitat constatada, es preferissin les formes que tenen més valor funcional;
5. si, en virtut del criteri de la implantació, es preferissin les formes més difoses geogràficament i socialment en el moment de la codificació perquè són les que tenen més valor funcional d'entrada.

2.1.1.1.2 Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies

a) Criteris lingüístics

1. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri de pertinència estructural, es rebutgessin les alteracions de significat o de propietats de les formes lingüístiques introduïdes: dependria del grau d'arrelament entre els parlants de les novetats no pertinents estructuralment.

³ Ben aviat en el treball es palesa que la distinció entre fases en certs moments fa perillar la descripció del procediment de codificació-difusió-aprenentatge-ús. La relació entre aquestes fases és lineal només en un primer moment. De seguida cal un plantejament dialèctic i recursiu entre elles amb vista a assegurar la implantació de la codificació.

⁴ A diferència del criteri d'acceptabilitat que s'exposa en els «criteris lingüístics», que indica que es preferissin les formes que no tenen un aspecte inhabitual.

⁵ En el § 5.2, però, es parla del paper de «contramodel»: seguint Fishman (1974) i Díaz Fouces (1997), val la pena plantejar-se el paper de contramodel de les llengües dominants. Les solucions oficials (i les no oficials) sovint són percebudes com a invents per allunyar-se del castellà.

2. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri d'adequació etimològica es preferissin les formes que conserven els significats dels seus ètims coneguts: seria possible només si el parlant coneix l'etimologia de la paraula, cosa més aviat poc probable.
3. L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri de la distintivitat, es preferissin les formes que eviten l'homonímia i es potenciessin les oposicions funcionals: seria possible només si aquesta «potenciació» no vulnerés el criteri de garantia de l'ús pertinent.

b) Criteris sociolingüístics

L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil,

1. si, en virtut del criteri de diasistematicitat, es tingués en compte el conjunt dialectal: seria possible només si la forma triada fos, si més no, d'«àmbit general» (IEC);
2. si, en virtut del criteri d'historicitat, es preferissin les formes que tenen més llarga tradició literària: seria possible només si aquestes formes tradicionals fossin vives; i
3. si, en virtut del criteri d'adequació a una concepció estilística, es considera que la codificació concerneix només els registres formals: seria possible només en el cas que la distinció de registre estigui ben assentada entre els parlants.

c) Criteris teòrics

L'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil si, en virtut del criteri d'adequació a una concepció teòrica de la lingüística, es rebutgessin les formes considerades aberrants: seria possible només en els casos en què la concepció del codificador coincidís amb la del parlant.

d) Criteris ideològics

Entenent *ideològics* com a actitud davant de la «puresa» de la llengua, l'ús de la normativa lingüística podria ser més fàcil

1. si, en virtut del criteri d'autonomia, es preferissin les formes que marquen la distància lingüística respecte a la llengua dominant: seria possible si aquestes formes autonomitzadores fossin vives;
2. si, en virtut del criteri de genuïtat, s'exclouessin les formes degudes a la interferència de la llengua dominant: seria possible si aquestes formes genuïnes fossin vives; i
3. si, en virtut del criteri d'especificitat, es preferissin les formes que accentuen la distància especialment respecte a la llengua dominant: seria possible si aquestes formes especificadores fossin vives.

2.1.1.1.2 Codificació adequada de cada pla lingüístic

La codificació inadequada de cada pla lingüístic (fonètica, morfologia, lèxic, sintaxi, discurs i ortografia) dificultaria l'ús de la normativa (Costa 2007).

2.1.1.1.3 Codificació del canal oral

Marí (1990) i Costa (2007) plantegen fins a quin punt és possible la codificació de la llengua oral i si pot ser radicalment diferent de la del canal escrit. Cal no perdre de vista la tipologia textual de Gregory i Carroll (1978), que posa de manifest les estretes i complexes relacions entre l'oral i l'escrit. La codificació inadequada de la norma oral dificultaria l'ús de la normativa.

2.1.1.1.4 Base científica de la codificació

La represa de la codificació del català es fa a final del segle XX, època en què les ciències del llenguatge han evolucionat molt i s'han diversificat molt. Sense un aprofitament de les ciències del llenguatge actuals, en un sentit molt ampli, la codificació seria més difícil (Costa 2007).

2.1.1.1.5 Actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial

A partir de Costa (2016c), es pot afirmar que la col·laboració estreta entre la institució codificadora oficial i els sectors acadèmics i professionals és una condició necessària per a la implantació de la normativa.

2.1.1.1.6 La variació estilística dins de la codificació

L'admissió raonable de la variació estilística en la codificació en permet la màxima implantació, ja que assegura la continuïtat necessària entre els recursos adequats per a les produccions objectives formals i els recursos de les subjectives informals (Costa 2016c).

2.1.1.1.7 L'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació

El compliment de la normativa en els registres objectius formals i l'ús de formes i estructures noves elaborades pels usuaris de la modalitat estàndard d'acord amb els recursos genuïns de la llengua forneixen a la institució codificadora solucions provisionals que podria acceptar oficialment sense problemes (Marí 1990 i Costa 2016c).

2.1.1.1.8 Agilitat de la institució codificadora

Una lentitud no *excessiva* de les acadèmies facilitaria l'ús de la normativa (Costa 2007).

En resum, les «condicions pertinents sobre la codificació de la norma relatives a la planificació del corpus» que estableix el protocol de l'MCSF pel que fa a la codificació, són les exposades a la Taula 1:

Taula 1. Les 8 condicions de codificació relatives a la planificació del corpus del protocol de l'MCSF

1. Condicions de codificació de la norma
2. Condició de la codificació adequada de cada pla lingüístic
3. Condició de la codificació del canal oral
4. Condició de la base científica de la codificació
5. Condició de l'actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial
6. Condició de la variació estilística dins de la codificació
7. Condició de l'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació
8. Condició de l'agilitat de la institució codificadora

El lector ha de tenir en compte que la primera de les 8 condicions, la «de codificació de la norma», es concreta en 19 criteris de codificació, agrupats en dues grans categories, que, al seu torn, inclouen diferents subclassificacions, tal com es pot veure a la Taula 2:

Taula 2. Els 19 criteris de codificació relatius a la codificació de la norma

Criteris de codificació de la norma

1 Criteris que facilitarien l'ús de la normativa sense restriccions

1.1 Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)

1.1.1 Regularitat

1.1.2 Intel·ligibilitat

1.1.3 Acceptabilitat (aspecte inhabitual)

1.2 Criteris d'aprenentatge

1.2.1 Simplicitat

1.3 Criteris sociolingüístics

1.3.1 Acceptabilitat (connotacions incòmodes)

1.4 Criteris d'anàlisi contrastiva

1.4.1 Analogia amb altres llengües

1.5 Criteris de planificació de corpus

1.5.1 Avaluació de la prova d'ús de la implantació

1.5.2 Garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent

1.5.3 Funcionalitat prospectiva

1.5.4 Funcionalitat constatada (implantació)

2 Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies

2.1 Criteris lingüístics

2.1.1 Pertinència estructural

2.1.2 Adequació etimològica

2.1.3 Distintivitat

2.2 Criteris sociolingüístics

2.2.1 Diasistematicitat

2.2.2 Historicitat

2.2.3 Adequació a una concepció estilística

2.3 Criteris teòrics

2.3.1 Adequació a una concepció lingüística

2.4 Criteris ideològics

2.4.1 Autonomia (genuïtat)

2.4.2 Autonomia (especificitat)*

2.1.2 Grau d'idoneïtat del protocol de l'MCSF

A Costa (en premsa 2) s'ha comprovat la idoneïtat d'una part del protocol presentat a Costa (2016a):

- a) «Hi ha 4 condicions generals que comporten avaluar la codificació de la norma en les més de 1.300 pàgines —o en una part molt important— de la GIEC. Es pot dir que la refutació o confirmació d'aquestes hipòtesis serien molt costoses i que caldria plantejar-se'n l'operativitat. Una solució a aquest problema és mirar si aquestes hipòtesis es poden desenvolupar com s'ha fet en el cas de les condicions relatives al primer apartat, la “codificació de la norma” (§ 3). Les condicions que es troben en aquesta situació són les esmentades com a “codificació adequada de cada pla lingüístic”, la “codificació del canal oral”, la “variació estilística dins de la codificació” i “l'agilitat de la institució codificadora”.

- b) »Són pertinents i útils per a l'avaluació de la codificació 4 condicions: la “base científica de la codificació”, l’“actualització de la codificació del català amb una relació entre codificació particular i codificació oficial”, “l’elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la “codificació de la norma” (parcialment). És especialment rellevant que les 19 condicions en què està desenvolupada la “codificació de la norma” han estat pertinents per a l'avaluació de la idoneïtat de la codificació: 17 ho han estat totalment i només 2 (les d’“intel·ligibilitat” i de “distintivitat”) parcialment. Per tant es pot concloure que aquesta part del protocol, de moment és pertinent per a l'avaluació de la codificació lingüística.»

2.2 La necessitat de definir el destinatari de la codificació

Una reflexió pertinent de Costa (en premsa 2) ha estat la necessitat de definir el grup social destinatari de la normativa, com a requisit perquè l'avaluació sigui menys desajustada. Aquesta necessitat també es dona en l'avaluació de la GIEC com a «producte», ja que tot producte ha d'estar dissenyat per a un «usuari» tan concret com sigui possible. En aquest sentit, una qüestió que s'ha suscitat durant l'anàlisi en aquest treball és el paper de la variació social en el protocol. La GIEC (2016: XXII) explicita «el tractament de la variació» que fa i afirma que hi ha «dos eixos de variació principals [...] que les orientacions normatives tenen en compte: la variació geogràfica o territorial i la variació funcional o de registre. [D]e vegades [l']eix [...] temporal [...] també, entre la llengua de les generacions més grans i la de les més joves». No fa cap referència, doncs, a la variació social en conjunt, tot i que fa servir almenys 36 vegades el mot *social* en els textos introductoris i almenys 14 vegades s'apel·la al «prestigi» (com en la pàg. XIV).

Descoberta la palla a l'ull de l'IEC, ens girem cap a la biga del nostre i ens veiem obligats a preguntar-nos fins a quin punt el nostre protocol no peca del mateix: tenir en compte implícitament la variació social sense fer-ne un plantejament d'entrada. Repassant les 26 condicions analitzades, el resultat és el que s'explica a continuació. Hi ha 2 condicions que esmenten directament grups socials; són: la de «l'actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial» i la de «l'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació». I la condició «de la implantació» ja propugna la preferència per «les formes més difoses [...] socialment en el moment de la codificació».

La formulació de les altres 23 condicions, en més o menys grau, planteja la necessitat de definir quin grup social és el destinatari de la codificació. La majoria estan formulades genèricament, amb la possibilitat de restringir-les al grup que definim més avall com a «USOPC».

La definició tan precisa com sigui possible del grup destinatari de la codificació faria molt menys desajustada la tasca d'avaluar el grau d'implantació de la normativa, començant per la idoneïtat de la formulació de les prescripcions. En aquest sentit, cal dir que a la GIEC hi ha almenys les següents al·lusions al destinatari:

- a) P. XIV: «Tots els parlants, sense excepció, s'han de poder sentir representats en els fenòmens recollits a la gramàtica [...]
- »[...] els parlants seleccionen usos diferents d'acord amb les característiques de cada situació comunicativa, ja sigui per raó del canal (escrit/oral) o ja sigui per raó del grau de formalitat que una situació requereix (formal/informal).»
- b) P. XIX-XX: «[...] orientar millor l'obra a les necessitats existents, abordant les qüestions considerades més urgents, i plantejar solucions que siguin clares i flexibles perquè [...] el lector pugui resoldre els seus dubtes gramaticals amb facilitat, i [...] aquestes solucions comptin amb el més ampli consens possible i siguin properes al màxim nombre de parlants.»
- c) P. XXI: «[...] interacció [...] entre la identificació que fa del *bon ús* el gramàtic, les orientacions que proposa sobre els aspectes fluctuants o no resolts i la comprovació i el reajustament de les propostes en funció de l'acceptació social que reben. [...]»
- d) P. XXXI: «Tota [la] informació vehiculada en lletra menuda pot interessar especialment als estudiosos i als lectors que desitgen ampliar el coneixement de la gramàtica de la llengua catalana, però es considera prescindible per a la comprensió del text i l'aplicació de la norma.»

»2.2. Terminologia lingüística

»[...] obra destinada a un lector culte no necessàriament especialitzat [...]

Aquests fragments contenen una denominació hiperbòlica («tots els parlants, sense excepció») —matisada després: «màxim nombre de parlants»—, una denominació universal sense definir («el lector») i una d'imprecisa («l'acceptació social»). No és fins al final de la introducció que es fa una referència al clàssic «lector culte no necessàriament especialitzat».⁶

La nostra proposta és que s'aprofiti, potser paradoxalment, la concepció estilística de la GIEC per definir el grup destinatari de la normativa. Atès que la gramàtica «se centra sobretot en els usos propis dels registres formals» (GIEC 2016: XXIV), el destinatari hauria de ser qui necessiti el català d'una manera habitual en aquests àmbits. Per tant, és destinatària de la normativa tota persona que, d'acord amb aquesta gramàtica, necessiti fer servir el català en interaccions

- a) entre rols socials amb relacions socials secundàries,
- b) de tenor objectiu,
- c) d'àmbit públic i
- d) de discurs controlat.

Aquesta formulació té la virtut que no es lliga l'ús de la normativa a cap grup social *a priori*,⁷ sinó que es vincula a unes necessitats comunicatives concretes. La combinació adequada de la diasistematicitat de base amb la selecció de les formes prestigioses en els àmbits formals assegura l'acostament màxim a les necessitats comunicatives dels parlants en els registres formals. Així, doncs, aquest grup serà la referència en l'anàlisi del § 3. Per comoditat expositiva, en direm USOPC.

Passant a un pla més general, en analitzar aquesta formulació, cal tenir en compte que a Costa (en premsa 2) es fan reflexions generals a partir d'un cas concret. En canvi, en el present treball, com que es pretén avaluar la idoneïtat de la codificació d'una qüestió concreta, la no operativitat en general de les 4 condicions generals esmentades no impedeix comprovar-ne l'operativitat pel que fa a la IICA. Per tant, és lícit en aquest article aplicar el protocol en conjunt.⁸

3 Objectiu del treball

L'objectiu del treball, doncs, és avaluar quines condicions del protocol compleix la codificació de la IICA a la GIEC. Es parteix de la premissa que es pot avaluar un producte de la codificació com a tal, independentment de com s'hagi fet o es faci la difusió d'aquest producte i que, més concretament, el protocol de l'MCSF permetrà avaluar la idoneïtat de la codificació de la *variable* IICA en aquesta gramàtica. És a dir: es pot avaluar la qualitat del producte en si, que com a *producte* sempre ha de ser un producte pensat per a un usuari. Aquesta avaluació és diferent de l'avaluació de si el producte realment, en difondre'l, satisfà les necessitats d'aquest usuari. La primera és una avaluació «prospectiva»; la segona és empírica.

4 Metodologia

Comprovarem fins a quin punt la codificació de la IICA compleix les «condicions pertinents sobre la codificació de la norma relatives a la planificació del corpus» del protocol de l'MCSF, anàlisi que comportarà aplicar aquestes condicions a la «descripció» que la GIEC fa de la IICA.

⁶ Cal dir que la SF mostra una consciència de la diversitat dels seus beneficiaris objectius: (a) treballa en dues versions simplifiades de la seva gramàtica que es publicaran, una en línia i l'altra en paper, i (b) fa sessions periòdiques amb tres «grups d'interès», les «acadèmies obertes», amb assessors lingüístics de mitjans, amb professorat i amb escriptors, traductors i correctors.

⁷ Deixant de banda, és cert, que potser les formes prestigioses actualment són les de certs grups socials.

⁸ És més: aquest treball es va redactar en paral·lel amb Costa (en premsa 2), en un procés dialèctic entre l'aplicació a un cas concret i la reflexió general.

La metodologia és bàsicament *qualitativa* perquè consisteix a valorar fins a quin punt la «descripció» de la GIEC compleix cada condició i cada criteri que el protocol de l'MCSF estableix com a, si més no, afavoridors de la futura implantació de la prescripció. Però no deixa de tenir un vessant «quantitatiu», ja que al final mostra *quantes* —i en quin grau— de les 8 condicions de codificació (sobretot tenint en compte que la primera condició es concreta en 19 criteris) compleix aquesta descripció (v. § 5.2.1.3 i 5.2.9).

El fil conductor de la nostra exposició serà el següent: en primer lloc exposarem la codificació de la variable IICA (§ 5.1), en segon lloc aplicarem a la codificació de la IICA les 8 condicions relatives a la planificació de corpus (§ 5.2) i finalment comentarem en general l'adequació al protocol d'MCSF de la codificació d'aquesta variable.

5 Anàlisi de les dades

5.1 La codificació a la GIEC de la variable IICA

La GIEC tracta la IICA com segueix. Al § 26.5.2, «L'alternança de preposicions àtones davant les subordinades substantives en infinitiu» es diu: «[...] en els casos en què el sintagma nominal [«complement o adjunt»] també va precedit de *en* o *amb*, aquestes preposicions alternen amb *a* o *de* [...] quan introdueixen una subordinada en infinitiu.»

Al § 26.5.2.1, «Alternança entre *en* i *a*», es diu:

«L'alternança entre les preposicions *en* i *a* davant d'una substantiva d'infinitiu és general en el complement de règim de verbs com *basar(-se)*, *complaure's*, *entossudir-se*, *exercitar-se*, *consistir*, *interessar-se*, *invertir*, *vacil·lar*, *engrescar(-se)* o *capficar-se*: *El mètode es basa a/en explicar les circumstàncies de la reacció* (però: *en l'explicació de les circumstàncies*) [...]. La preposició preferible en els registres formals és *a* [...].»

Al § 26.5.2.2, «Alternança entre *en*, *a* i *de*», es diu:

«Trobem l'alternança entre *en*, *a* i *de* quan el complement d'un nom com *interès*, *desinterès*, *insistència*, *confiança* o *dificultat*, o dels predicats *confiar*, *somiar*, *ser el primer/segon/darrer* o *ser l'únic*, conté una subordinada d'infinitiu: *Manifesta un gran interès a/d'/en estudiar llengües* (Però: *en l'estudi de les llengües*) [...] *Ha estat l'únic a/d'/en participar-hi*. Les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de*.»

Al § 26.5.2.3, «Alternança entre *amb*, *a* i *de*», es diu:

«La preposició *amb* pot alternar amb les preposicions *a* o *de* (o amb totes dues) quan introdueix un complement de règim que conté una substantiva d'infinitiu. Aquesta situació es dona amb predicats com *conformar-se*, *comptar*, *avenir-se*, *estar d'acord*, *ser compatible* o *trobar-se*: *No et conformis amb/a/de ser contractat per un mes*; [...] La preposició *amb* també encapçalar un adjunt del predicat que contingui una substantiva. És el cas de l'adjunt instrumental (o de mitjà) de *L'amenaçaven {amb expedientar-lo / d'expedientar-lo}* [...] Les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de*. Malgrat això, *amb* es manté en predicats simètrics del tipus *tenir relació* i *tenir a veure* [...].

»Els predicats *haver-n'hi prou*, *tenir-ne prou*, *bastar* o *fer* (en el sentit de 'ser suficient a algú') solen aparèixer en oracions que contenen un adjunt oracional que pren un sentit causal o condicional: *Amb escoltar el partit per la ràdio, {n'hi ha prou / en vam tenir prou / bastarà / ja farem}*. Tant *haver-n'hi prou* com *tenir-ne prou* poden aparèixer en dues construccions de significats diferent: *Ja n'hi ha prou, d'insults*, construcció en què el pronom *en* està relacionat amb l'element quantificat per *prou*; *No n'hi haurà prou {amb una nota escrita / amb ser atent / trucant-li}*; *per a fer-los contents*, en què la construcció encapçalada per *amb* o la construcció en gerundi actuen com a adjunt amb un sentit condicional i un adjunt final expressa el nivell de suficiència. Aquest adjunt també pot anar introduït per *de*: *No n'hi ha prou, de ser puntual*.»

El resum de la «descripció» de «l'alternança» de preposicions quan introdueixen un complement de règim o un adjunt que conté una substantiva d'infinitiu és que «les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de*». En el cas d'un adjunt oracional que pren un sentit causal o condicional amb els predicats *haver-*

n'hi prou, tenir-ne prou, bastar o fer (en el sentit de 'ser suficient a algú'), poden alternar les preposicions *amb* i *de*.

5.2 Idoneïtat de la codificació a la GIEC de la variable IICA seguint el protocol de Costa (2016a)

Un cop exposada la codificació que la GIEC fa d'aquesta qüestió, l'analizarem seguint el protocol exposat al § 2.1.1.1, que estableix les «condicions pertinents sobre la codificació de la norma relatives a la planificació del corpus».

5.2.1 Codificació de la norma

5.2.1.1 Criteris que facilitarien l'ús de la normativa sense restriccions (Costa 2012)

5.2.1.1.1 Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)

5.2.1.1.1.1 Regularitat

Segons aquesta condició, la codificació de la IICA no seria «fàcil» d'aplicar per a l'USOPC, ja que la descripció dels registres formals no segueix el criteri de regularitat, que podria formular-se, en aquest cas, de la manera següent: «Qualsevol categoria sintàctica sempre regeix la mateixa preposició (*a/amb/en/de*) independentment de la categoria sintàctica (nom/infinitiu) del complement o l'adjunt que introdueix».

Segons la «descripció» de la GIEC, l'USOPC ha d'identificar la categoria sintàctica del complement o adjunt (SN o infinitiu) per saber quina és la variant «preferible» en els registres formals. Per tant, aquesta «descripció» presenta una doble «irregularitat», una de sintàctica i una de funcional.

5.2.1.1.1.2 Intel·ligibilitat

La distribució de les variants (*en/amb* vs. *a/de*) segons la categoria sintàctica del complement o l'adjunt no n'afecta la intel·ligibilitat en general. Però la preferència de la variant *a* en els registres formals per fer la IICA permet a l'USOPC distingir en certs casos el sentit de l'infinitiu complement (*ser el primer* a fer la cua) del de l'infinitiu temporal (*ser el primer* en ['quan es fa'] fer la cua; v. § 5.2.1.2.1.3). Per tant es compleix parcialment aquesta condició.

5.2.1.1.1.3 Acceptabilitat (aspecte inhabitual)

La definició d'aquesta condició es refereix a l'«aspecte» de les formes, que es pot relacionar més o menys directament amb la grafia, la fonètica, la morfologia i el lèxic. Caldria veure fins a quin punt pot ser aplicat a les categories, les estructures i les relacions sintàctiques. Potser si deixem l'«aspecte» i ens centrem en l'«habitualitat», podem afirmar que la nostra experiència és que l'ús de les variants *a* i *de* en la IICA són menys habituals en els registres informals que les variants *en* i *amb*. Segons Labèrnia (2015: 107), també en els registres formals. Per tant, no es compleix aquesta condició per a l'USOPC.

5.2.1.1.2 Criteris d'aprenentatge

5.2.1.1.2.1 Simplicitat

El mot *simple* significa 'exempt de complexitat'. En la mesura que un aprenentatge comporta deducció o argumentació, és «complex»: és el que passa en la descripció dels registres formals. La norma de la IICA demana a l'USOPC coneixements gramaticals i capacitat d'anàlisi lingüística. I li exigeix recordar que la descripció dels registres formals és diferent de la dels informals. Per tant, no es pot dir que sigui «simple».

5.2.1.1.3 Criteris sociolingüístics

5.2.1.1.3.1 Acceptabilitat (connotacions incòmodes)

Caldria investigar si les variants formals poden arribar a ser un «indicador», un «marcador» o un «estereotip» socials (Labov 1983: 387), en el sentit de si les variants *a* i *de* són percebudes per l'USOPC com a formes

exclusives dels registres formals. Però si la «descripció» circumscriu les variants *a* i *de* als registres formals, ¿no és ja un indicatiu de previsió de problemes d'acceptabilitat per l'USOPC? Per tant, aquesta descripció podria no complir aquesta condició.

5.2.1.1.4 Criteris d'anàlisi contrastiva

5.2.1.1.4.1 Analogia amb altres llengües

La descripció de les variants per a la IICA en els registres formals coincideix amb la que en fa el francès, llengua actualment només coneguda suficientment pels USOPC de la Catalunya del Nord, i és diferent de la del castellà, llengua dominant per a la majoria dels USOPC i que fa de «contramodel». Per a aquesta majoria, la descripció de la IICA no compleix aquesta condició.

5.2.1.1.5 Criteris de planificació de corpus

5.2.1.1.5.1 Avaluació de la prova d'ús de la implantació

La descripció de la IICA contravé aquest criteri per a la majoria dels USOPC en tots els registres. Com ja hem dit, Labèrnia (2015: 107) constata que la variant «preferible» en els registres formals és un dels preceptes menys seguits. Per tant, aquesta descripció no compleix aquesta condició.⁹

5.2.1.1.5.2 Garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent

En aquest cas, cal discutir fins a quin punt la descripció de la distribució de les variants de la IICA en els registres formals respecta les «propietats» que aquestes variants tenen per a l'USOPC. Com hem vist al § 5.2.1.2.1.3, la distribució normativa de variants en la IICA respectaria les propietats que els USOPC de la Catalunya del Nord els atribueixen, però no la que els atribueix la majoria dels USOPC. Per a aquesta majoria, la descripció de la IICA no segueix aquesta condició.

5.2.1.1.5.3 Funcionalitat prospectiva

Segons Costa (2009: 186), el criteri general de la «funcionalitat prospectiva» es concreta en els criteris lingüístics (§ 5.2.1.1.1) d'«intel·ligibilitat» i «acceptabilitat», el criteri d'aprenentatge (§ 5.2.1.1.2) de «simplicitat» i el de planificació de corpus de «garantia d'ús pertinent» (§ 5.2.1.1.5.2). Pel que fa a aquests criteris en la descripció de la IICA en els registres formals:

- a) La intel·ligibilitat és respectada i fins potenciada en algun cas (v. § 5.2.1.1.1.2).
- b) Les variants *a* i *de* són menys «acceptables» que les variants *amb* i *en* (v. § 5.2.1.1.1.3).
- c) La descripció de la IICA no és «simple» (v. § 5.2.1.1.2.1).
- d) Pel que fa a la garantia d'ús pertinent, la distribució normativa de variants en la IICA respectaria les propietats que només una petita minoria d'USOPC els atribueixen (v. § 5.2.1.1.5.2).

Per tant, la descripció de la IICA només compleix parcialment la condició de la funcionalitat prospectiva.

5.2.1.1.5.4 Funcionalitat constatada (implantació)

Aquesta condició no es compleix per a la majoria d'USOPC: la descripció de la IICA contravé aquest criteri per a la majoria en els registres informals i els formals (Labèrnia, 2015: 107).

⁹ Una discussió diferent és si l'«experimentació» s'ha pogut fer en condicions òptimes.

5.2.1.2 Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies

5.2.1.2.1 Criteris lingüístics

5.2.1.2.1.1 Pertinència estructural

La constatació de Labèrnia (2015: 107) que aquesta variant és un dels preceptes menys seguits es podria deure al fet que la IICA amb *a* o *de* constitueix una «alteració de propietats» d'aquestes preposicions per a la majoria dels USOPC. Si fos així, aquesta condició no es compliria per a la majoria: la distribució normativa de variants en la IICA respectaria només les propietats que els USOPC de la Catalunya del Nord els atribueixen.

5.2.1.2.1.2 Adequació etimològica

El *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB; <http://dcvb.iecat.net/>: *a*), en l'etimologia de la preposició *a*, no esmenta explícitament l'ús com a introductora d'un infinitiu complement o adjunt. Pel que fa a *de* dona (<http://dcvb.iecat.net/>: *de*): «[VII] || 11. Introdueix un infinitiu com a complement d'un nom, indicant l'acció determinada per aquest. El primer de treure el nas va ser l'avi Pugna, Casellas Sots 290 » Quant a l'etimologia diu: «En el llatí vulgar [...] l'ablatiu amb *de* [...] passà a expressar les idees que hem indicades en els apartats VII-IX del present article, o sia [...] les funcions de complement d'adjectiu i de verbs». Per la seva banda, el DECat (entrades «A» i «DE») no dona cap informació següent sobre la IICA. D'acord amb aquesta informació, només l'etimologia de l'ús de *de* descrit al § VII.11 del DCVB compleix aquesta condició, i si els USOPC coneixen aquesta etimologia. Per tant, no compleix aquesta condició.

5.2.1.2.1.3 Distintivitat

La distribució de les variants (*en/amb* vs. *a/de*) segons la categoria sintàctica del complement o adjunt no comporta en la majoria dels casos cap «oposició funcional» en el sentit gramatical del terme: l'alternança de preposicions no afecta el caràcter de «complement» o «adjunt» de l'infinitiu. Tanmateix, l'atribució de les variants *a* o *de* per fer la IICA en els registres formals permet distingir en certs casos l'infinitiu complement (*ser el primer a fer la cua*) de l'infinitiu adjunt temporal (*ser el primer en* [‘quan fa’] *fer la cua*). En canvi, en el sentit sociolingüístic, sí que hi ha una oposició funcional entre les variants: *a* i *de* són «preferibles» en els registres formals. Per tant aquesta condició només s'aplica parcialment en aquest cas (v. § 5.2.1.1.1.2).

5.2.1.2.2 Criteris sociolingüístics

5.2.1.2.2.1 Diasistematicitat

La descripció de la GIEC té en compte la variació geogràfica. La de la IICA no fa cap restricció geogràfica; per tant se sobreentén que té valor per a tots els USOPC. Es compleix la condició.

5.2.1.2.4.2 Historicitat

LA IICA descrita per als registres formals té molta tradició literària, ja que les obres publicades són revisades per correctors professionals: la descrita per als registres informals, no tanta. Per tant, es compleix aquesta condició.

5.2.1.2.2.3 Adequació a una concepció estilística

La descripció de la IICA per als registres formals i els informals compleix plenament aquesta condició, si se n'accepta la força il·locutiva instructiva (v. § 5.2.1.2.3.1 i 5.2.6).

5.2.1.2.3 Criteris teòrics

5.2.1.2.3.1 Adequació a una concepció lingüística

La descripció de la IICA per als registres formals i els informals no «rebutja» res, sinó que distribueix estilísticament les variants segons la formalitat. Ho fa en virtut de l'assumpció de la diversitat interna de la

llengua, diversitat que considera, d'una manera explícita (GIEC 2016: XXII i s.), estructurada geogràficament, funcionalment i, d'una manera implícita (GIEC 2016: pàssim), socialment (v. § 5.2.1.2.2.3 i 5.2.6). Cal veure si aquesta distribució estilística coincideix amb la de la majoria dels USOPC i, per tant, no és clar si la prescripció de la IICA compleix aquesta condició.

5.2.1.2.4 Criteris ideològics

5.2.1.2.4.1 Autonomia (genuïnitat)

La descripció de la IICA per als registres formals marca la distància respecte al castellà, però no respecte al francès: en aquest cas les formes «autonomitzadores» semblen poc «vives» per a la majoria dels USOPC. La descripció de la IICA per als registres informals és fruit de la interferència de l'espanyol; però les variants genuïnes no són «vives». Per tant, aquesta condició es compleix per a la majoria.

5.2.1.2.4.2 Autonomia (especificitat)

Si es pren com a «llengua dominant» l'espanyol, la descripció de la IICA per als registres formals tria les variants que accentuen la distància respecte d'aquesta llengua; però no són vives per a la majoria dels USOPC. La descripció de la IICA per als registres informals marca la distància respecte al francès, però no respecte al castellà: en aquesta cas les formes «autonomitzadores» semblen «vives». Aquesta condició, doncs, es compleix per a la majoria.

5.2.1.3 Resum del grau de compliment de les diferents condicions

Es pot veure la síntesi pel que fa al grau de compliment de la prescripció que fa la GIEC de la IICA a la taula 3:

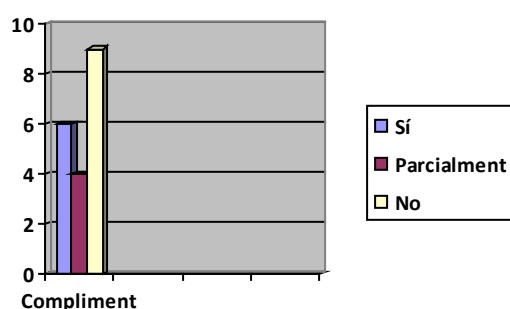
Taula 3. Compliment assolit per la prescripció de la IICA per la GIEC de les 19 condicions de codificació de la norma

<i>Condicions</i>	<i>Grau de compliment de la prescripció</i>
1 Criteris de codificació de la norma	--
1.1 Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)	--
1.1.1 Regularitat	No
1.1.2 Intel·ligibilitat	Parcialment
1.1.3 Acceptabilitat (aspecte inhabitual)	No
1.2 Criteris d'aprenentatge	--
1.2.1 Simplicitat	No
1.3 Criteris sociolingüístics	--
1.3.1 Acceptabilitat (connotacions incòmodes)	No
1.4 Criteris d'anàlisi contrastiva	--
1.4.1 Analogia amb altres llengües	No
1.5. Criteris de planificació de corpus	--
1.5.1 Avaluació de la prova d'ús de la implantació	No
1.5.2 Garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent	No
1.5.3 Funcionalitat prospectiva	Parcialment
1.5.4 Funcionalitat constatada (implantació)	No
2 Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies	--
2.1 Criteris lingüístics	--
2.1.1 Pertinència estructural	No
2.1.2 Adequació etimològica	Parcialment
2.1.3 Distintivitat	Parcialment
2.2 Criteris sociolingüístics	--
2.2.1 Diasistematicitat	Sí

2.2.2 Historicitat	Sí
2.2.3 Adequació a una concepció estilística	Sí
2.3 Criteris teòrics	--
2.3.1 Adequació a una concepció lingüística	Sí
2.4. Criteris ideològics	--
2.4.1 Autonomia (genuïnitat)	Sí
2.4.2 Autonomia (especificitat)	Sí

Com es pot veure en el gràfic 1, el nombre d'incompliments és un 50% (3) més alt que el de compliments absoluts. Però, si a aquests hi afegim els compliments parcials, superen els incompliments: 10 «compliments» (absoluts i parcials) davant de 9 incompliments.

Gràfic 1. Percentatge de condicions complertes totalment («sí»), parcialment i no complertes

Les dades indiquen que en compleix de manera absoluta 6 de referides

- A la sociolingüística (3 de 4): diasistematicitat, historicitat i adequació a una concepció estilística.
- A la teoria (1/1): d'adequació a una concepció lingüística.
- A la ideologia lingüística (2/2): autonomia (genuïnitat) i autonomia (especificitat).

En total en compleix el 32% (6/19). Tots aquests criteris són dels que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies.

En canvi, pel que fa

- als criteris lingüístics, en compleix 3 de 6 i només parcialment: intel·ligibilitat, distintivitat i d'adequació etimològica, i
- als de planificació de corpus, en compleix 1 de 4, i només parcialment: funcionalitat prospectiva.

Aquestes 4 condicions representen el 21% (4/19). Per tant sumant les condicions que la descripció de la IICA a la GIEC compleix mínimament, el resultat és de 10 sobre 19, que en representen el 53%.

El resum pel que fa a les condicions de codificació de Costa (2016a) no complertes per la descripció de la IICA és el següent:

- Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa sense restriccions.

a) Criteris lingüístics (estructurals, semàntics i gramaticals)

Regularitat

Acceptabilitat (aspecte inhabitual)

b) *criteris d'aprenentatge*

Simplicitat

c) *criteris sociolingüístics*

Acceptabilitat (connotacions incòmodes)

d) *criteris d'anàlisi contrastiva*

Analogia amb altres llengües

e) *criteris de planificació de corpus*

Avaluació de la prova d'ús de la implantació

Garantia d'ús pertinent i d'avaluació de l'ús pertinent

Funcionalitat constatada (implantació)

2. Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies

a) *criteris lingüístics*

Pertinència estructural.

Aquestes condicions són majoritàriament (9/10) de les «que podrien facilitar l'ús de la normativa sense restriccions». Arran d'aquest resum, es pot observar, en primer lloc, que des del punt de vista quantitatiu el resultat és que la descripció de la IICA compleix el 53% de les condicions de codificació que afavoririen l'ús pels USOPC de les variants proposades per als registres formals. Si ens guiem pels barems acadèmics habituals a l'Estat espanyol, aquest resultat seria merament «suficient» —no «notable» ni «excel·lent».

En segon lloc, aquest resultat ens porta a plantejar-nos si hi ha cap fet qualitatiu que permeti ponderar les condicions entre elles. El protocol tal com està (Costa 2016a), classifica les condicions segons el seu hipotètic abast:

- a) «Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa sense restriccions».
- b) «Criteris que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies».

D'acord amb aquestes denominacions, seria més important que la descripció de cada variable complís els de la segona categoria, ja que significaria que, per a cada qüestió concreta, s'analitzaria l'ús real dels USOPC. Des d'aquest punt de vista, les dades són les següents:

- a) Les 6 condicions que compleix de manera absoluta són de les que «podrien facilitar l'ús de la normativa *només segons les circumstàncies*».
- b) De les altres 4, només 2 pertanyen a les condicions que «podrien facilitar l'ús de la normativa *sense restriccions*».

Per tant, la major part de les condicions que la descripció que la GIEC fa de la IICA compleix són «circumstancials», cosa que vol dir que s'han tingut en compte el coneixement i l'ús reals dels USOPC pel que fa a aquesta variable.

Dins de cada categoria de l'hipotètic abast («sense restriccions» / «només segons les circumstàncies»), les condicions estan classificades segons el seu àmbit epistemològic. Si tenim en compte que la codificació té com a objectiu afavorir l'ús de la forma codificada, sembla que l'ordre decreixent de classificació i aplicació hauria de ser, tenint en compte que la codificació de cada forma o estructura s'ha de centrar en les seves especificitats: primer les condicions que podrien facilitar l'ús de la normativa només segons les circumstàncies i després les que podrien facilitar l'ús de la normativa sense restriccions.

Cal constatar que

- a) Pertanyen a la categoria dels «circumstancials» el «criteri teòric» i els dos «ideològics».
- b) Són «universals, sense restriccions» el «criteri d'aprenentatge», el «d'anàlisi contrastiva» i els 4 de «planificació de corpus».
- c) Hi ha criteris circumstancials i universals en les categories de «criteris lingüístics» i de «criteris sociolingüístics».

De tota manera, cal no oblidar que aquestes condicions de codificació poden ser contradictòries les unes amb les altres (una forma «implantada» en el moment de la codificació pot no ser «genuïna», p. ex.) i que el fet de no complir-ne alguna o algunes no comporta necessàriament que la codificació no sigui adequada.

Si passem a les altres set condicions de codificació (v. § 2.1.1.1.2-2.1.1.1.8), la informació és la següent.

5.2.2 Codificació adequada de cada pla lingüístic

En el § 5.2.1.3, hem arribat a la conclusió que, des del punt de vista quantitatiu, el compliment de les 19 condicions de codificació de la norma és merament «suficient». Però, des d'un punt de vista qualitatiu, en la descripció que la GIEC fa de la IICA la major part de les condicions que compleix són «circumstancials», cosa que vol dir que s'ha tingut en compte l'ús real dels USOPC. No es pot assegurar que la codificació de tota la sintaxi de la GIEC sigui igual, però sí que la descripció de la IICA és qualitativament satisfactòria per a unes quantes condicions.

5.2.3 Codificació del canal oral

En la codificació de la IICA (GIEC 2016: § 26.5.2) no hi ha referències explícites a l'oralitat, però sí a la informalitat, que lliga a l'oralitat (GIEC 2016: XXV). Per tant, si acceptem que l'oralitat generalment està lligada a la informalitat, el compliment segur de les condicions «d'adequació a una concepció estilística» (§ 5.2.1.2.2.3) i de «variació estilística de la codificació» (§ 5.2.6) permetrien assegurar que la codificació de la IICA per al canal oral és adequada per als USOPC. Però el compliment només probable de la «d'adequació a una concepció lingüística» (§ 5.2.1.2.3.1) relativitzaria aquesta valoració. I, a més, cal tenir present que hi ha oralitat que és l'execució d'un text prèviament escrit.

5.2.4 Base científica de la codificació

La GIEC compleix aquesta condició, pel que fa a la descripció gramatical, tal com s'afirma explícitament en la «Introducció» (p. XXI):

«[...] el català no ha disposat fins fa relativament poc de cap gramàtica que descrigués d'una manera prou exhaustiva la realitat de la llengua i que pogués servir de base per a la codificació gramatical.» La GCC, és una «embranzida» dels estudis gramaticals.

«Totes les gramàtiques [...] reflecteixen l'estat de la lingüística de la seva època [...] l'establiment de la norma gramatical no es pot fer adequadament si abans no s'analitzen i es descriuen els fets gramaticals que es volen codificar.»

Això es pot veure en la formulació de la «descripció» de l'ús de les variants en la IICA: al § 26.5.2, es fan servir els termes gramaticals «adjunt», «adjunt del predicat», «adjunt final», «adjunt instrumental (o de mitjà)», «adjunt oracional», «complement», «complement d'un nom», «complement de règim», «construccions», «element quantificat», «gerundi», «introdueixen», «oracions», «predicats», «predicats simètrics», l'adjectiu «preferible», «preposicions àtones», «pronoms», el terme sociolingüístic «registres formals», «sentit causal», «[sentit] condicional», «subordinades substantives en infinitiu», «substantiva» i «substantiva d'infinitiu».

Per tant, per seguir la «descripció» de la IICA, l'USOPC ha d'entendre el sentit amb què la GIEC usa 22 termes gramaticals (el més nou dels quals és *adjunt*),¹⁰ 1 de sociolingüístic i l'adjectiu «preferible».¹¹

Si passem al coneixement de l'ús real de les variants formals, les informacions disponibles —des de Fabra (1925) fins a Labèrnia (2015: 107), passant per les nombroses fonts que en recorden la normativa— permeten veure que és una de les prescripcions més incomplertes per l'USOPC tradicionalment. Cal pensar que la GIEC considera que cal insistir-hi. Queda clar que la codificació de la IICA compleix amb escriure la condició de seguir la teoria lingüística actual.

5.2.5 Actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial

La formulació que fa Fabra (1933: § 114), en síntesi, és la següent: «Certs verbs, com *accedir* [...], admeten un complement introduït amb la preposició *a* [...]; d'altres, com *pensar* [...], admeten un complement introduït amb la preposició *en* [...]. Però:

»I. Quan el complement és un infinitiu, cal usar la preposició *a* tant amb els uns verbs com amb els altres. [...].»

El pas d'un sol epígraf fabrià als tres de la GIEC (2016: § 26.5.2.1-3), amb la inclusió de l'alternança amb la preposició *amb* (no tractada per Fabra) no s'explica sense les diferents propostes de gramàtics particulars, almenys des de Sanchis Guarner (1950: § 338b), tal com explica la mateixa GIEC (2016: XIX-XX). Per tant, la descripció de la IICA compleix plenament aquesta condició.

5.2.6 La variació estilística dins de la codificació

La GIEC distribueix les variants concurrents en la IICA entre registres «formals» (en els quals *a* i *de* són «preferibles») i «informals». El que caldria precisar és què vol dir «raonable», cosa que porta a discutir el concepte de *diaglòssia*. A Costa (en premsa 1: 2.2.7), parlant de la «Stylistic variation within codification», es diu: «The most salient concept in this field is *diaglossia*. Cerruti/Regis (2014, 4) specify that *diaglossia* (Auer 2005; [...]) seems to represent the most widespread type of linguistic repertoire; indeed, in a *diaglossic* repertoire, “the standard variety may [...] increasingly tolerate regional features” (Auer 2005, 25). [...] As for Italian, Cerruti (2011, 13-14; cf. also Scaglione 2014) states that the emerging “neo-standard” rests upon a “fuzzy categorization of the concept of standard language itself”».

De què depèn que aquesta distribució hagi estat «raonable»? *A priori*, considerem que el plantejament de la variació funcional de la GIEC (2016: XXVI) és raonable: «La gradació de formalitat, per tant, és un contínuum entre la màxima i la mínima [...] però a efectes explicatius es presenta com una escala» de tres nivells.¹²

5.2.7 L'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació

Aquesta condició fa referència al «compliment» i a «l'ús de formes i estructures noves elaborades» pels USOPC. El primer és necessàriament posterior a la codificació (i també a la «difusió» i l'«aprenentatge») i, de fet, constitueix l'objectiu final de la codificació. Només es pot mantenir com a «condició» que ha de complir la codificació, si aquesta operació es concep com un procés en què hi ha propostes provisionals que «l'avaluació de la prova d'ús» (cf. § 5.2.1.1.5.1) ha d'acabar confirmant. Pel que fa a la IICA, es pot dir que els USOPC («teòrics», «agents» i «usuaris» professionals) fan servir les variants adequades a cada registre.¹³

¹⁰ La GIEC dedica el capítol 13 als «conceptes bàsics» de sintaxi: al § 13.6 es dediquen 5 pàgines als «adjunts».

¹¹ Sobre el problema que planteja aquest adjectiu en la interpretació de la seva il·locutivitat, v. Costa 2008 i 2016c.

¹² Posteriorment, en la fase d'aprenentatge, l'USOPC hauria de ser capaç de decidir quines produccions seves són «formals» i quines no. En la fase de l'ús hauria de ser capaç de fer servir les variants adequades als registres formals. Si és així per a la majoria d'USOPC, aleshores aquesta variació haurà estat «raonable» (v. § 3.1.2.2.3 i 3.1.2.3.1).

¹³ Pel que fa a les innovacions dels «agents» i dels usuaris professionals, tal com es plantegen aquí, serien anteriors a la codificació; per tant, no ens hi estendrem.

5.2.8. Agilitat de la institució codificadora

El sintagma «lentitud no excessiva» fa referència al temps que es triga a codificar la llengua —o a actualitzar-ne i completar-ne la codificació existent. Pel que fa a la codificació del català, entre el 1933 (primera codificació, de Fabra) i el 2016 (codificació de la GIEC) han passat 83 anys. En el cas de la IICA, la GIEC dona la normativa fabriana, ampliada, com a «preferible en els registres formals». Si repassem els criteris de «codificació de la norma» (§ 5.2.1-2), veiem que el retard en l'establiment de la norma pot haver estat determinant en general per a tots els criteris de codificació, però especialment en els casos següents:

- a) Si la forma codificada ha adquirit «connotacions incòmodes» per a l'USOPC (§ 5.2.1.11.3): nosaltres sospitem que n'hi pot haver actualment.
- b) Si els USOPC han experimentat una interferència irreversible pel que fa a aquesta forma (§ 5.2.1.1.1.4): la lectura de textos no revisats per assessors alimenta la percepció que pot ser així.
- c) Si no s'han adoptat les formes proposades pels codificadors que arrelen entre els USOPC durant el període d'experimentació (§ 5.2.1.1.1.5): en aquest cas cal dir, d'entrada, que el fet que el 1925 l'ús de les variants concurrents en la IICA fos considerada per Fabra com una de les «principals faltes de gramàtica» ja és un indicatiu que la seva norma no havia quallat en la fase d'experimentació de set anys, entre 1918 (1a edició de la gramàtica fabriana) i 1925. En la gramàtica de 1956 (p. 86) hi insisteix. Entre 1939 i 1975, molt pocs USOPC tenen accés a aquesta norma. A partir d'aquell any, en un procés lent i irregular segons els territoris, es torna a ensenyar. Per tant, el que seria el «procés d'experimentació» no ha pogut ser delimitat i l'experimentació ha estat irregular.
- d) Si no s'han rebutjat les alteracions de significat o de propietats de les formes lingüístiques introduïdes (§ 5.2.1.2.1.1). En el context descrit suara, és molt versemblant que la distribució de variants s'hagi acomodat a l'ús de la llengua dominant per a la majoria d'USOPC: l'espanyol.
- e) Si no s'han preferit les formes que poden adquirir valor funcional més fàcilment (§ 5.2.1.1.5.3): si el valor funcional és tenir en compte que en els registres formals cal identificar si l'infinitiu és un «complement o adjunt» o un «adjunt temporal» per saber quina preposició cal fer servir, aleshores no és «fàcil» en el sentit que no és «automàtic» i cal reflexió metalingüística. El «valor funcional», de moment, seria no fer la distinció segons la categoria del complement o l'adjunt.
- f) Si no s'han exclòs les formes degudes a la interferència de la llengua dominant: la GIEC insisteix en la distinció entre preposicions segons el registre; per tant, exclou el que es considera interferència de l'espanyol. El que cal veure és si no s'ha trigat massa.
- g) Si no s'han preferit les formes que accentuen la distància especialment respecte a la llengua dominant: s'han preferit en relació amb l'espanyol.

Per valorar el grau de compliment d'aquesta condició, d'entrada cal dir que 83 anys és un període de temps generalment prou significatiu en l'evolució dels usos d'una comunitat lingüística. Però això no determina que tots els usos canviïn, i per tant caldria veure si l'ús general descrit a la GIEC s'ajusta la realitat dels USOPC: hi ha indicis que no.

5.2.9. Resum del grau de compliment de les condicions 5.2.2-5.2.8 del protocol MCSF

Taula 4. Compliment que la prescripció de la IICA per la GIEC fa de les condicions 2-8 del protocol

Condicions	Grau de compliment de la prescripció
2. Condició de la codificació adequada de cada pla lingüístic	Parcialment
3. Condició de la codificació del canal oral	Parcialment
4. Condició de la base científica de la codificació	Sí

5. Condició de l'actualització de la codificació del català. La relació entre codificació particular i codificació oficial	Sí
6. Condició de la variació estilística dins de la codificació	Sí
7. Condició de l'elaboració lingüística funcional dels usuaris de la modalitat estàndard i la codificació	Sí
8. Condició de l'agilitat de la institució codificadora	No

El resum és que la prescripció de la IICA que fa la GIEC compleix totalment 4 d'aquestes 7 condicions i dues parcialment; només deixa de complir-ne una.

6 Comentari general de la idoneïtat de la descripció que fa la GIEC de la IICA al protocol de Costa (2016a)

Per fer una valoració general del grau d'idoneïtat de la codificació de la IICA, cal tenir en compte les conclusions dels § 5.2.1.3 i 5.2.9, que classifiquem segons que indiquin compliment o no de les condicions del protocol de Costa (2016a). La descripció de la IICA compleix —ni que sigui en part— 6 de les condicions generals:

- a) Des d'un punt de vista qualitatiu, en la descripció que la GIEC fa de la IICA la major part de les condicions que compleix són «circumstancials», cosa que vol dir que s'ha tingut en compte el coneixement i l'ús reals dels USOPC.
- b) La descripció de la IICA és qualitativament satisfactòria per a unes quantes condicions.
- c) El compliment de les condicions pertinents per a l'oralitat informal fa creure que la seva codificació és adequada.
- d) La codificació de la IICA compleix amb escreix la condició de seguir la teoria lingüística actual.
- e) La codificació de la IICA ha tingut en compte les codificacions particulars anteriors.
- f) El plantejament de la variació funcional de la GIEC (2016: XXVI) és «raonable».
- g) Els USOPC usen les variants adequades a cada registre.

En canvi, des del punt de vista quantitatiu, el compliment de les 19 condicions de codificació de la norma és merament «suficient». I caldria veure si l'ús general descrit a la GIEC s'ajusta a la realitat —hi ha indicis que no— i, si és que no, si aquesta codificació permetrà canviar-lo.

Amb aquesta informació cal concloure que la descripció de la IICA a la GIEC és satisfactòria però, tal com s'ha vist, amb alguns dubtes importants. Som conscients que els resultats d'aquest exercici no són conclouents ni gaire precisos: cal tenir en compte que forma part d'una primera aplicació del protocol de l'MCSF a una prescripció concreta. A mesura que es vagi aplicant es podrà anar precisant.

Bibliografia

AUER, Peter. «Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations» A: DELBECQUE, Nicole; AUWERA, Johan van der; GEERAERTS, Dirk (ed.). *Perspectives on variation: Sociolinguistic, historical, comparative*. Berlín/Nova York: Mouton de Gruyter, 2005, p. 7-42.

COSTA, Joan (2007). «Réflexions sur la diffusion de la norme linguistique catalane», dins Viaut, Alain [dir.]. *Variable territoriale et promotion des langues minoritaires*, Pessac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, 2007, pp. 287-300.

COSTA, Joan (2008). “Sobre el discurs normatiu de l’Institut d’Estudis Catalans” (<http://repositori.upf.edu/handle/10230/20018>).

COSTA, Joan (2009). *La norma sintàctica del català segons Pompeu Fabra*. Munic: Peniope, abril 2009. (Études linguistiques = Linguistische Studien Band; 2). ISBN 978-3-936609-30-1. Consultable a: <http://repositori.upf.edu/handle/10230/26054>.

COSTA, Joan (2012) “Relació entre el MCSLF i els criteris de codificació de Labèrnia (2010). Versió del 5/9/12”. [Document de treball.]

COSTA, Joan (2016a). “Sobre el «marc de condicions sociolingüístiques favorables» per a la implantació de la normativa lingüística catalana”. A: *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 61 (tardor), pp. 123-152. ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159. DOI: 10.7203/Caplletra.61.8451. Premi Modest Reixach de la Societat Catalana de Sociolingüística 2018, concedit pel Ple de l’Institut d’Estudis Catalans a proposta de la ponència formada per Emili Boix, Joaquim Torres i Maite Puigdevall.

COSTA (2016b). Comunicació “Sobre el “marc de condicions sociolingüístiques favorables” per a la implantació de la normativa lingüística”, al congrés “Valutare le politiche linguistiche: quale obiettivi, criteri, indicatori? X Giornate dei Diritti Linguistici” (Teramo-Giulianova, 14-16 dicembre 2016, organitzat per l’Asoziacione LEM Italia. [Actes en premsa.]

COSTA, Joan (2016c). “La planificació de corpus sobre el català: bibliografia classificada i comentada”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 26 (juliol), p. 123-137 DOI: 10.2436/20.2504.01.112 <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC> ISSN (ed. impresa): 0211-0784 ISSN (ed. electrònica): 2013-9136.

COSTA CARRERAS, Joan (2018). “Variation and prescriptivism”. A: Ayres-Bennett, Wendy; Carruthers, Janice [ed.], *Manual of Romance Sociolinguistics*, Berlín/Boston, Mouton de Gruyter, p. 302-332. ISBN 978-3-11-036595-5.

COSTA (en premsa). Actes del congrés “Valutare le politiche linguistiche: quale obiettivi, criteri, indicatori? X Giornate dei Diritti Linguistici” (Teramo-Giulianova, 14-16 dicembre 2016, organitzat per l’Asoziacione LEM Italia.

COSTA, Joan [et al.] (2015). “I Jornada d’Estudi de la Implantació de la Normativa (Barcelona, 6 de juny de 2013): presentació dels textos que es publiquen”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 25 (2015), p. 13-16. DOI: 10.2436/20.2504.01.88 <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC> ISSN (ed. impresa): 0211-0784 ISSN (ed. electrònica): 2013-9136.

CERRUTI, Massimo (2011). “Regional varieties of Italian in the linguistic repertoire”, *International Journal of Sociology of Language*, núm. 210, p. 9-28.

CERRUTI, Massimo; REGIS, Riccardo (2014). “Standardization patterns and dialect/Standard convergence: a north-western Italian perspective”. *Language in Society*, vol. 43, núm. 1, p. 83-111.

DECAT: COROMINES, Joan (1980-2001). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial.

DÍAZ-FOUCES, Òscar (1997) *Sobre ortografia gallega*. [Microfitxa] Barcelona, Universitat. [Tesi doctoral.]

- FABRA, Pompeu (1925). *Les principals faltes de gramàtica*. Barcelona: Editorial Barcino,.
- FABRA, Pompeu (1933). *Gramàtica catalana*. 2a reimpr. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1995 (Biblioteca Filològica; XII).
- FISHMAN, Joshua (1974) «Language modernization and planning in comparison with other types of national modernization and planning», dins *Advances in language planning*, The Hague, Mouton.
- Gregory, Michael; Carroll, Susan (1978). *Language and situation: Language varieties and their social contexts*. Londres: Routledge and Keagan Paul. [N'hi ha trad. espanyola.]
- LABÈRNIA, Aina (2015). *La incidència de certs factors sociolingüístics en la implantació de setze variants sintàctiques en català* [en línia]. Tesi doctoral defensada el setembre de 2015 a la Universitat Pompeu Fabra. <http://www.tdx.cat/handle/10803/315284> [Consulta: 20 de maig de 2018].
- LABOV, William (1983). *Modelos sociolingüísticos*. Madrid: Cátedra-
- LAMUELA, Xavier. «Criteris de codificació i de compleció lingüístiques». *Els Marges*, núm. 53 (setembre 1995), p. 15-30.
- LAMUELA, Xavier; COSTA, Joan (2002). Llista de criteris de codificació actualitzada a partir de la discussió de Lamuela (1995). [Versió manuscrita.]
- MARÍ, Isidor (1990) “Condicions prèvies per a la difusió d'un model lingüístic als mitjans de comunicació”, dins Ferrando, Antoni [ed.]. *La llengua als mitjans de comunicació. Actes de les jornades sobre la llengua oral als mitjans de comunicació valencians (València, 1987)*, València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, pp. 17-24.
- PRADILLA, Miquel Àngel (coord.). *Treballs de Sociolingüística Catalana* [Barcelona: Societat Catalana de Sociolingüística], núm. 21 (2011): *La sociolingüística catalana. Balanç i reptes de futur*.
- VILA, Xavier; NOGUÉ, Marina. «L'anàlisi de la implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: alguns elements metodològics des de la sociolingüística». A: VILA, Xavier (dir.). *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2007, p. 29-68.